

บทที่ 2

สภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา

การศึกษานี้ได้เลือกจังหวัดนครราชสีมาเพราะ เป็นแหล่งผลิตมันสำปะหลังที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีโรงงานแป้งมันสำปะหลังและโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ จำนวนมากและการวิเคราะห์ในเชิงพื้นที่โดยใช้ระบบภูมิสารสนเทศในหัวข้อนี้ไม่มีผู้ใดทำมาก่อน

จังหวัดนครราชสีมา มีความหลากหลายทางด้านภูมิประเทศ ภูมิอากาศและทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน น้ำ ป่าไม้ ฯลฯ) ซึ่งทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ มีความสำคัญที่เอื้อต่อการผลิตทั้งทางด้านการเกษตร และอุตสาหกรรม จากความหลากหลายทางด้านต่าง ๆ และความได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งรวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมล้วนมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการผลิตทั้งการเกษตร และอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตร เนื่องจากว่าอาชีพและรายได้หลักของประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมา มาจากการเกษตร หากมีการเข้าไปส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปทางการเกษตรภายในจังหวัดย่อมเป็นการเพิ่มการสร้างงานและการกระจายรายได้ให้แก่ประชากรในท้องถิ่นเพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ทางด้านภูมิศาสตร์ของจังหวัดนครราชสีมาที่มีความสำคัญมาประกอบการพิจารณาในการส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรในจังหวัดต่อไป

ลักษณะทางกายภาพ

ที่ตั้ง อาณาเขตและขนาดจังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ระหว่างละติจูดที่ 14 องศา 7 ลิปดาเหนือ ถึง ละติจูดที่ 15 องศา 46 ลิปดาเหนือ และลองจิจูดที่ 101 องศา 11 ลิปดาตะวันออก ถึง ลองจิจูดที่ 103 องศา 03 ลิปดาตะวันออก ดังในภาพที่ 2-1 โดยมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่าง ๆ ดังนี้

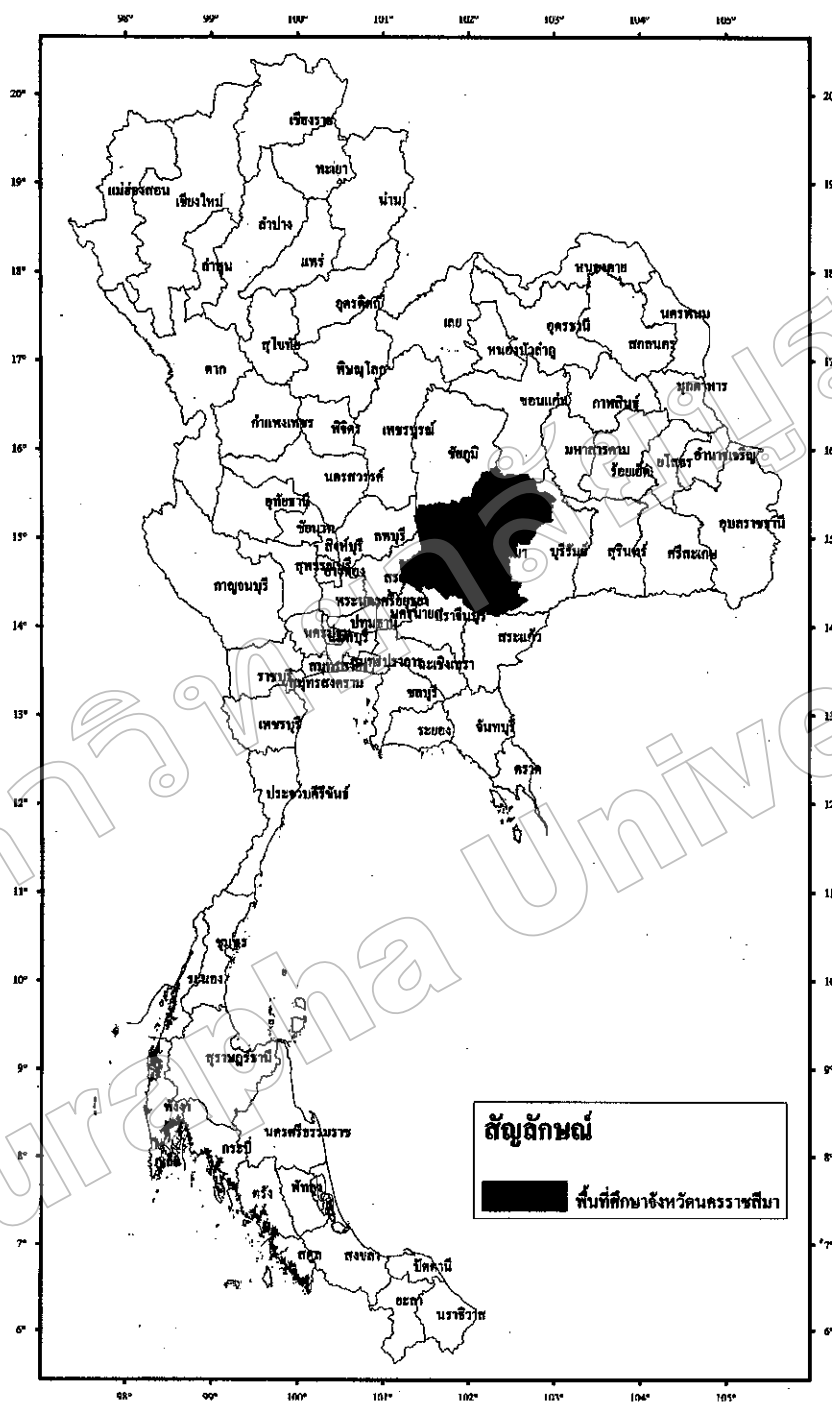
ทิศเหนือ ติดกับ จังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดขอนแก่น

ทิศใต้ ติดกับ จังหวัดนครนายก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว

ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดบุรีรัมย์

ทิศตะวันตก ติดกับ จังหวัดสระบุรี จังหวัดลพบุรี และจังหวัดชัยภูมิ

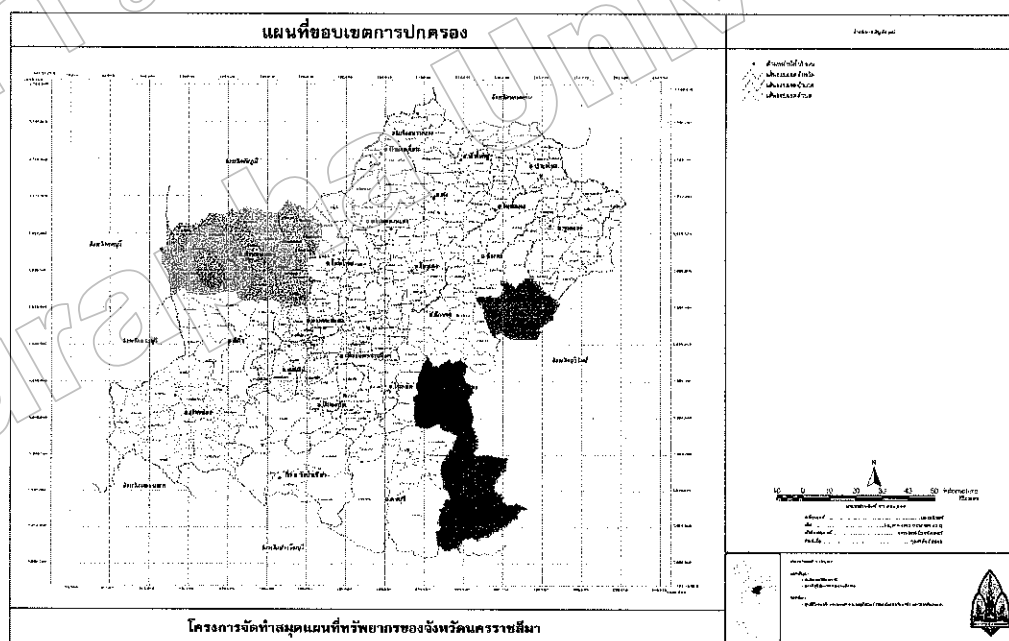
การคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัดนครราชสีมา กับศูนย์กลางสำคัญของประเทศคือ กรุงเทพฯ มีทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางเครื่องบิน เมืองนครราชสีมาอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ตาม

ภาพที่ 2-1 พื้นที่ศึกษาครอบคลุมจังหวัดนครราชสีมา ตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เส้นทางรถยนต์เป็นระยะทาง 256 กิโลเมตร มีความสะดวกในการติดต่อกับจังหวัดอื่น ๆ ทั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกทำให้จังหวัดนครราชสีมาเปรียบเสมือน "ประตูอีสาน" หรือเป็นเมืองศูนย์กลางคมนาคมขนส่งอันดับ 2 ของประเทศรองจากกรุงเทพมหานคร และศูนย์กลางของจังหวัดนครราชสีมา คืออำเภอเมืองนครราชสีมา ตั้งอยู่ประมาณกึ่งกลางของพื้นที่จังหวัด ทำให้สะดวกในการปกครอง ติดต่อสื่อสารกับทุกอำเภอที่มีระยะทางภายนอกไม่เกิน 127 กิโลเมตร (อำเภอแก้งสนามนาง) ซึ่งสามารถไปกลับได้ภายในวันเดียว

ด้านขนาด จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ 20,493.964 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,808,728 ไร่ นับเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 26 อำเภอ กับ 6 กิ่งอำเภอ 287 ตำบล 3,645 หมู่บ้าน ดังในตารางที่ 2-1 และภาพที่ 2-2 เนื่องจากการมีพื้นที่ขนาดใหญ่ทำให้มีความได้เปรียบในด้านแรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ที่ดินด้านต่าง ๆ มากมายหลายด้าน ซึ่งการใช้ที่ดินด้านต่าง ๆ นั้นส่วนมากแล้วจะสัมพันธ์กับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัด

ภาพที่ 2-2 จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 26 อำเภอ กับ 6 กิ่งอำเภอ 287 ตำบล 3,645 หมู่บ้าน (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2546)

ตารางที่ 2-1 จำนวน อำเภอ กิ่งอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน อบต. และระยะทางของ
จังหวัดนครราชสีมา (กรมการปกครอง, 2546)

ลำดับที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	จำนวน ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน อบต.	ระยะทาง (กม.)
1	อำเภอเมืองนครราชสีมา	755.596	25	229	24	-
2	อำเภอครบุรี	1,816.851	12	139	12	58
3	อำเภอดง	454.737	10	155	10	79
4	อำเภอจักราช	501.672	8	105	8	40
5	อำเภอโชคชัย	503.917	10	124	10	30
6	อำเภอด่านขุนทด	1,428.143	16	204	16	84
7	อำเภอโนนไทย	541.994	10	130	10	-
8	อำเภอโนนสูง	676.981	16	194	15	37
9	อำเภอขามสะแกแสง	297.769	7	72	7	50
10	อำเภอบัวใหญ่	305.028	10	120	10	101
11	อำเภอประทาย	600.648	13	146	13	97
12	อำเภอบักรังชัย	1,374.321	16	208	16	34
13	อำเภอพิมาย	896.871	12	189	12	60
14	อำเภอห้วยแถลง	495.175	10	118	10	65
15	อำเภอชุมพวง	540.567	9	130	9	98
16	อำเภอสูงเนิน	782.853	11	114	11	36
17	อำเภอขามทะเลสอ	203.605	5	46	5	22
18	อำเภอสีคิ้ว	1,247.068	12	166	12	45
19	อำเภอปากช่อง	1,825.168	12	196	6	85
20	อำเภอเสิงสาง	1,200.239	6	81	12	38
21	อำเภอบ้านเหลื่อม	218.875	4	39	4	85
22	อำเภอหนองบุญมาก	590.448	9	104	9	52
23	อำเภอแก้งสนามนาง	107.258	5	53	5	130

ตารางที่ 2-1 (ต่อ)

ลำดับที่	อำเภอกิ่งอำเภอ	เนื้อที่ (ตร.กม.)	จำนวน ตำบล	จำนวน หมู่บ้าน	จำนวน อบต.	ระยะทาง (กม.)
24	อำเภอโนนแดง	193.407	5	65	5	30
25	อำเภอวังน้ำเขียว	1,129.996	5	81	5	70
26	อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	254.093	5	61	5	-
27	กิ่งอำเภอเมืองยาง	255.522	4	44	4	110
28	กิ่งอำเภอเทพารักษ์	357.465	4	58	4	90
29	กิ่งอำเภอพระทองคำ	359.522	5	74	5	-
30	กิ่งอำเภอลำทะเมนชัย	308.457	4	59	4	-
31	กิ่งอำเภอบัวลาย	106.893	4	45	4	-
32	กิ่งอำเภอสีดา	162.825	5	50	5	-
รวม	26 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ	20,493.964	289	3,599	287	-

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครราชสีมาที่มีทั้งที่เป็นภูเขา เนินเขา ที่ราบลูกคลื่น และที่ราบ ซึ่งถ้าจำแนกความแตกต่างออกเป็นเขตภูมิประเทศจะแบ่งเป็น 5 เขต ดังนี้

1. เขตภูเขาสูงทางด้านตะวันตกเฉียงใต้และทางใต้ มีพื้นที่ 4,421.76 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 21.50 ของพื้นที่ของจังหวัด เป็นพื้นที่ที่มีความสูงมากกว่า 300 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีเทือกเขาที่สำคัญ 3 แนวคือ เทือกเขาดงพญาเย็น เทือกเขาสันกำแพงและเทือกเขายายแดง – เขายายเที่ยง – เขาเคลียด ภูมิประเทศส่วนใหญ่ของเขตนี้มีพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน เนินเขาและภูเขา ซึ่งลักษณะพื้นที่ดังกล่าวควรจะปล่อยให้เป็นที่ป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร แต่ปัจจุบันพื้นที่บริเวณดังกล่าวถูกบุกรุกใช้เป็นพื้นที่ทำไร่ของเกษตรกรและการบุกรุกของพวกนายทุนในการสร้างสนามกอล์ฟ รีสอร์ทและโรงแรม โดยเฉพาะในเขตบริเวณเชิงเขา อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

2. เขตที่ราบลูกคลื่นทางตะวันตกเฉียงใต้มีพื้นที่ 986.39 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 4.80 ของพื้นที่จังหวัด มีความสูงอยู่ประมาณ 250 – 400 เมตร จากระดับน้ำทะเล ปานกลาง

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาดถึงลูกคลื่นลอนชัน ทำให้เขตดังกล่าวนี้มีการปลูกพืชไร่เป็นหลักโดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และไม้ผลต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์ การทำฟาร์มโคนม โคเนื้อ และบางบริเวณก็มีการใช้พื้นที่ทำสวนเกษตรและสนามกอล์ฟ

3. เขตที่ราบลูกคลื่นตอนกลางมีพื้นที่ 8,203.06 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 39.90 ของพื้นที่จังหวัด มีความสูงอยู่ในช่วง 200 – 300 เมตรจากระดับน้ำทะเล ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลูกคลื่นลอนลาด ยกเว้นบริเวณใกล้เชิงเขาที่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนชัน มีที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำมูลและสาขา เช่น ลำตะคอง ลำพระเพลิงและลำแะ จากลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวทำให้มีการปลูกพืชไร่กันมาก โดยเฉพาะอ้อย มันสำปะหลัง และไม้ผลต่าง ๆ เช่น มะม่วง มะขาม เป็นต้น ส่วนบริเวณที่ราบริมแม่น้ำมีการทำนาข้าว และปลูกพืชผักสวนครัว แต่พื้นที่ส่วนใหญ่บริเวณนี้ถูกปล่อยให้เป็นที่ว่างเปล่าและป่าเสื่อมโทรม บางบริเวณมีการสร้างรีสอร์ทและสนามกอล์ฟ เช่นที่อำเภอโชคชัย ปักธงชัย และสีคิ้ว

4. เขตที่ราบลูกคลื่นตอนเหนือ มีพื้นที่ 783.60 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 3.80 ของพื้นที่จังหวัด มีความสูงอยู่ระหว่าง 200 – 250 เมตร ภูมิประเทศส่วนใหญ่ที่ราบลูกคลื่นสลับกับที่นา ในสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลูกคลื่นจะมีการปลูกพืชไร่ โดยเฉพาะมันสำปะหลัง อ้อย และปอ ส่วนในที่ต่ำที่อยู่ระหว่างลูกคลื่นจะใช้เป็นที่ทำนา ปลูกพริก และแตงโม

5. เขตที่ราบตอนเหนือ มีพื้นที่ 6,175.23 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่จังหวัด มีความสูงอยู่ระหว่าง 130 – 200 เมตร จากระดับทะเลปานกลาง ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบจนถึงที่ราบเรียบของแม่น้ำมูลและสาขา และเป็นที่ราบลุ่มน้ำที่กว้างที่สุดในจังหวัด นครราชสีมา พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา ส่วนที่เนินจะเป็นที่ตั้งชุมชน หรือหมู่บ้านต่าง ๆ

ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุม โดยในฤดูฝนจะมีลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดผ่านจังหวัดนำเอาความชื้นมาทำให้เกิดฝนตกแต่มีปริมาณไม่มากนักเนื่องจากมีเทือกเขาสูงกั้นขวาง และเทือกเขาตงพญาเย็นกั้นอยู่ ส่วนในฤดูหนาวจะมีลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดผ่านจังหวัดนำเอาความหนาวเย็นและแห้งแล้งเข้ามาทำให้อุณหภูมิของจังหวัดนครราชสีมาลดลงโดยทั่วไป โดยอุณหภูมิเฉลี่ยของจังหวัดนครราชสีมาตลอดทั้งปี 2546 มีค่าประมาณ 28.5 องศาเซลเซียส เมื่อพิจารณาถึงอุณหภูมิเฉลี่ยรายเดือนพบว่ามีความแตกต่าง

ไม่มากนัก ลักษณะภูมิอากาศโดยส่วนรวมทั้งจังหวัดจากข้อมูลของสถานีอุตุนิยมวิทยาจังหวัดนครราชสีมา ในปี 2545 สรุปลักษณะภูมิอากาศได้ดังนี้

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงตุลาคมของทุกปี สำหรับในปี 2546 มีปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดปีรวม 1,013.5 มิลลิเมตร ต่ำกว่าฝนเฉลี่ยของปี 2545 ซึ่งมีปริมาณฝนเฉลี่ยทั้งปี 1,368 มิลลิเมตร คิดเป็นร้อยละ 46.8 โดยมีฝนตกชุกตั้งแต่เดือนเมษายน ถึงเดือนกันยายน

ฤดูหนาว สภาพอากาศจะเริ่มเปลี่ยนจากฤดูฝนไปสู่ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน ระยะนี้ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นลมหนาวที่พัดมาจากประเทศจีน โดยในปี 2546 มีอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม วัดได้ 14.3 องศาเซลเซียส เมื่อเทียบกับปี 2545 มีอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ วัดได้ 12.9 องศาเซลเซียส

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งอากาศจะร้อนที่สุดอยู่ในช่วงเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิสูงสุด 37.4 องศาเซลเซียส แต่อุณหภูมิเฉลี่ยทั้งปีวัดได้ 28.5 องศาเซลเซียส ในปี 2546 และอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 20.5 องศาเซลเซียส

ตารางที่ 2-2 สถิติปริมาณน้ำฝนประจำปีและอุณหภูมิเฉลี่ย ปี 2545 – 2546
(กรมอุตุนิยมวิทยา, 2546)

เดือน	ปี 2545					ปี 2546				
	ปริมาณน้ำฝน		อุณหภูมิ			ปริมาณน้ำฝน		อุณหภูมิ		
	มม.	วัน	สูง สุด	ต่ำ สุด	เฉลี่ย	มม.	วัน	สูง สุด	ต่ำ สุด	เฉลี่ย
มกราคม	21.2	3	35.6	14.1	25.3	0.2	1	34.9	14.3	24.5
กุมภาพันธ์	41.8	8	36.7	12.9	25.3	9.1	2	36.4	18.5	27.4
มีนาคม	11.0	3	37.6	17.4	29.0	22.8	5	39.5	17.6	29.0
เมษายน	128.7	12	39.5	22.3	25.2	40.0	9	41.2	22.9	30.1
พฤษภาคม	194.9	19	35.8	23.2	29.2	117.9	18	37.4	23.5	28.8
มิถุนายน	243.9	20	35.2	23.4	28.7	26.7	10	37.2	24.0	29.7
กรกฎาคม	70.0	12	35.7	23.0	28.5	129.9	14	36.8	23.6	29.1
สิงหาคม	325.3	13	36.2	21.7	28.7	235.9	19	35.4	22.5	28.0

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

เดือน	ปี 2545					ปี 2546				
	ปริมาณน้ำฝน		อุณหภูมิ			ปริมาณน้ำฝน		อุณหภูมิ		
	มม.	วัน	สูง	ต่ำ	เฉลี่ย	มม.	วัน	สูง	ต่ำ	เฉลี่ย
			สุด	สุด				สุด	สุด	
ตุลาคม	146.7	15	33.9	22.6	28.3	51.8	7	34.5	18.4	27.2
กันยายน	180.6	18	33.4	20.8	27.6	228.9	22	34.2	23.1	27.2
พฤศจิกายน	4.5	2	32.7	13.7	28.2	27.3	3	34.7	18.7	26.2
ธันวาคม	0	-	32.7	15.1	25.2	26.8	5	35.1	18.4	26.0
เฉลี่ย	1,368	125	33.4	19.2	27.0	1,013.5	115	36.4	20.5	28.5

ทรัพยากรธรรมชาติ

จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งได้กล่วมาแล้ว ทำให้มีความได้เปรียบในแง่ของปริมาณทรัพยากรธรรมชาติที่จะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัด ซึ่งทรัพยากรที่สำคัญ ๆ ของจังหวัดนครราชสีมาสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. ทรัพยากรดิน ดินในพื้นที่ส่วนใหญ่จังหวัดของนครราชสีมาเป็นดินที่ขาดธาตุอาหารพืช หรือมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำ ซึ่งดินพวกนี้จะเป็นดินที่มีปัญหาพิเศษคือดินทรายมีพื้นที่ 658,569 ไร่ ดินเค็มมีพื้นที่ 678,043 ไร่ และดินตื้นหรือดินปนกรวดมีพื้นที่ 1,121,778 ไร่ โดยการใช้ประโยชน์จากที่ดินเหล่านี้จะต้องมีการจัดการดูแลเป็นพิเศษ นอกจากพื้นที่ดังกล่าวแล้วยังมีพื้นที่บางส่วนของจังหวัดที่ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูงถึงปานกลาง ส่วนมากจะพบตามที่ราบน้ำท่วมถึงของกลุ่มน้ำต่าง ๆ เช่นในเขตพื้นที่อำเภอบักรังชัย สีคิ้ว สูงเนิน เมืองนครราชสีมาและพิมาย เป็นต้น และยังมีพื้นที่ดินที่เกิดจากหินปูน และหินดินดานในอำเภอบำกช่อง และพื้นที่ดินที่เกิดจากหินบะซอลท์ซึ่งมีบริเวณต่อกันในเขตอำเภอนองบุรณาก - โชคชัย - ครบุรี ลักษณะดินในจังหวัดนครราชสีมา สามารถจำแนกโดยพิจารณาจากสภาพพื้นที่และเนื้อดินตามลักษณะการกระจายของชุดดิน

2. ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรน้ำในจังหวัดนครราชสีมาจำแนกได้ดังนี้

น้ำฝน ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปีของจังหวัดนครราชสีมา จะมีความแปรปรวนหรือความไม่แน่นอนสูง จากสถิติปริมาณน้ำฝน ปี 2546 เดือนที่มีปริมาณฝนตกมากที่สุดคือเดือนสิงหาคม (235.9 มม.) พฤษภาคม (228.9 มม.) และกรกฎาคม (129.9 มม.) ส่วนเดือนที่มีปริมาณฝนเจ็ยน้อยที่สุด คือเดือนพฤศจิกายน (15 มม.) และเดือนกุมภาพันธ์ไม่มีฝนตกเลย ด้านการกระจายทางพื้นที่ของฝน บริเวณที่ฝนตกมากของจังหวัด (1,300 – 1,400 มม./ปี) จะอยู่บริเวณภูเขาทางด้านใกล้พรมแดนจังหวัดสระบุรี นครนายกและปราจีนบุรี หรืออยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ส่วนบริเวณที่มีฝนน้อยที่สุดของจังหวัด ได้แก่บริเวณด้านตะวันตกของอำเภอสีคิ้วและด่านขุนทด (น้อยกว่า 1,000 มม./ปี)

น้ำผิวดิน ลำน้ำที่สำคัญของจังหวัดนครราชสีมาที่เป็นแหล่งน้ำผิวดินที่สำคัญมี 9 สายด้วยกัน โดยลำน้ำเหล่านี้ก็จะแบ่งเป็นลุ่มน้ำที่สำคัญ ๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2-4 ข้อมูลลุ่มน้ำของจังหวัดนครราชสีมา (สถาบันราชภัฏนครราชสีมา, 2546)

ลุ่มน้ำ	พื้นที่ลุ่มน้ำ		อำเภอในเขตลุ่มน้ำ
	ตร.กม.	%	
1.มูล	1,656	7.93	ชุมพวง พิมาย ห้วยแถลง จักราช โนนสูง
2.ลำมาศตอนปลาย	831	3.95	ชุมพวง พิมาย ห้วยแถลง
3.ลำมาศตอนต้น	1,497	7.17	เสิงสาง ครบุรี
4.จักราช	1,170	5.56	จักราช หนองบุญนา
5.ลำมูลบน-ลำพระเพลิง	4,891	23.26	โชคชัย ครบุรี ปักธงชัย วังน้ำเขียว สูงเนิน เมืองปากช่อง
6.ลำตะคอง	3,874	18.55	เมือง ขามทะเลสอ สูงเนิน สีคิ้ว ปากช่อง จักราช
7.ลำเชียงไกร	3,235	15.46	โนนสูง โนนไทย เมือง ด่านขุนทด สีคิ้ว
8.ลำสะเทต	3,048	14.57	ชุมพวง ประทาย โนนแดง บัวใหญ่ พิมาย ขามสะแกแสง โนนสูง คง
9.ชี	743	3.55	แก้งสนามนาง บ้านเหลื่อม คง
รวม	20,879	100	

แหล่งน้ำใต้ดิน น้ำใต้ดินหรือน้ำบาดาลมีต้นกำเนิดจากน้ำฝนโดยตรงที่ไหลซึมลงไป กักเก็บอยู่ในโครงสร้างต่าง ๆ ของชั้นหิน เช่น หินชุดโคราชเป็นชั้นหินที่ครอบคลุมพื้นที่มากกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (กองวางแผนการใช้ที่ดิน, 2536) แหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่ ลุ่มน้ำมูล ซึ่ง กรมทรัพยากรธรณีได้จำแนกแหล่งน้ำใต้ดินตามลักษณะของชั้นหินให้น้ำ อัตราการให้น้ำของบ่อบาดาลและคุณภาพของน้ำบาดาลไว้ 11 ประเภทด้วยกัน (สถาบันแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม, 2537) ซึ่งในส่วนของจังหวัดนครราชสีมาที่อยู่ในเขตพื้นที่ทั้งลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำชี สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1.1 ชั้นหินให้น้ำกรวดทรายร่วน (Unconsolidated Aquifer: Qcp,Qcp3) ประกอบด้วยชั้นกรวด ชั้นทรายและชั้นดินเหนียว มีพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองนครราชสีมา อำเภอจักราชและอำเภอพิมาย มีอัตราการให้น้ำประมาณ 10 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง ความลึกเฉลี่ยประมาณ 45 เมตร บางพื้นที่ให้น้ำมากกว่า 25 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง เป็นพื้นที่เทศบาลเมืองนครราชสีมา คุณภาพของน้ำในกลุ่ม Qcp นั้นจะไม่แน่นอน คือมีทั้งน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม แต่ในเขตพื้นที่ดังกล่าวนี้จะให้น้ำจืด

1.2 ชั้นหินให้น้ำชุดโคราชตอนบน (Upper Korat Aquifer: Kuk,Kuk1) ชั้นหินให้น้ำประกอบด้วยหมวดหินมหาสารคาม และหมวดหินโคกกรวด ความหนาของชั้นหินประมาณ 60 เมตร มีอัตราการให้น้ำประมาณ 5 – 10 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง คุณภาพของน้ำทั่วไปเป็นน้ำจืด จะอยู่ในพื้นที่อำเภอด่านขุนทด กิ่งเทพารักษ์ สีคิ้ว โนนไทย โนนสูง ชามสะแกแสง คง บ้านเหลื่อม แก้งสนามนาง บัวใหญ่ สีดา ประทาย โนนแดง กิ่งเมืองยาง ชุมพวง พิกมาย ห้วยแถลง จักราช โชคชัย ปักธงชัย และสูงเนิน

1.3 ชั้นหินให้น้ำชุดโคราชตอนกลาง (Middle Korat Aquifer: Jmk) เป็นแหล่งน้ำบาดาลในชุดหินโคราชตอนกลาง ประกอบด้วยหมวดหินภูพาน หินเลาขาว และหมวดหินพระวิหาร มีอัตราการให้น้ำประมาณ 3 – 5 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง มีความลึกประมาณ 80 เมตร คุณภาพน้ำทั่วไปจืด พบอยู่ในเขตอำเภอด่านช้างน้ำเขียว ปากช่อง

1.4 ชั้นหินให้น้ำชุดโคราชตอนล่าง (Lower Korat Aquifer: Jlk) เป็นแหล่งน้ำบาดาลอยู่ในหมวดหินภูกระดึง หมวดหินน้ำพองและหมวดหินห้วยหินลาด อัตราการให้น้ำเฉลี่ยประมาณ 3 – 5 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง ที่ระดับความลึก 60 เมตร คุณภาพน้ำทั่วไปจืด บางแห่งให้น้ำมากกว่า 10 – 50 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง พบในเขตพื้นที่เสิงสาง ครบุรี วังน้ำเขียว ปักธงชัย สูงเนิน และสีคิ้ว ชั้นหินให้น้ำชุดราชบุรี (Carbonate Aquifer: Pc, Matasediment: Pcms)

แหล่งน้ำบาดาลในกลุ่มนี้พบอยู่เฉพาะพื้นที่อำเภอปากช่อง มีอัตราการให้น้ำมากกว่า 15 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง ความลึกเฉลี่ยประมาณ 80 เมตร คุณภาพน้ำดีและบางพื้นที่ให้น้ำมากถึง 30 – 50 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง

1.5 ชั้นหินให้น้ำหินอัคนี (Granitic Aquifer: Gr, Volcanic Aquifer: Bs)

อัตราการให้น้ำ 2 – 4 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง คุณภาพน้ำดีและจัดบางแห่งอาจให้น้ำ 25 ลูกบาศก์เมตร/ชั่วโมง พบในพื้นที่อำเภอโชคชัย ครบุรี เลิงสาง และปากช่อง

จากลักษณะแหล่งน้ำใต้ดินของจังหวัดนครราชสีมาทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เมื่อพิจารณาจากสภาพโดยรวมแล้ว ปริมาณที่ค่อนข้างมีจำกัดแต่มีหลายบริเวณที่มีน้ำจัดปริมาณมากและคุณภาพดี และบางบริเวณก็ให้คุณภาพชั้นน้ำแร่เช่นบริเวณ บ้านโนนทอง อำเภอสีคิ้ว เป็นต้น

3. ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรป่าไม้ในจังหวัดนครราชสีมา เมื่อจำแนกตามเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติสามารถจำแนกได้ 3 ประเภทดังนี้

เขตป่าอนุรักษ์ เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ หมายถึงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์สัตว์ ที่มีคุณค่าหายาก การป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดินตลอดทั้งเพื่อประโยชน์ด้านการศึกษา การวิจัยและสันถนา การของประชาชน เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ป่าครบุรี ป่าวังน้ำเขียว ป่าปากช่องและหมูสี ป่าเขาเลียดฟ้า และป่าเขานกยูง

เขตป่าเศรษฐกิจ เขตพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ หมายถึงพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่กำหนดไว้เพื่อผลิตไม้และของป่า เพื่อการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ เป็นพื้นที่ป่าชุมชน พื้นที่ป่าปลูก ทั้งของภาครัฐและเอกชนเป็นต้น เขตป่าเศรษฐกิจในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ ป่าโคกหลวง ป่าโครงการรถไฟแดงและบัวใหญ่ ป่าทำนบเขมร ป่ามาบกรวด ป่าดงกระสัง ป่าดงพญากลาง ป่าสูงเนิน ป่าภูหลวง ป่าดงชีจานใหญ่ ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยยาง ป่าท่าช้าง และป่าหินดาษ ป่าอ่างเก็บน้ำลำฉมวก และป่าพิมาย

เขตพื้นที่ป่าที่กันออก หมายถึงเขตพื้นที่ป่าที่นอกเหนือจากเขตป่าอนุรักษ์และเขตป่าเศรษฐกิจ และเป็นเขตพื้นที่ป่าในเขตทหาร และเขตพื้นที่ที่ใช้ในการเกษตรต่าง ๆ และหากพิจารณาจากชนิดของไม้ ภูมิประเทศ ดิน ภูมิอากาศและการรบกวนโดยมนุษย์ สามารถจำแนกป่าไม้ในจังหวัดนครราชสีมาได้เป็น 6 ประเภท ดังนี้

3.1 ปาเต็งรังหรือปาแดง เป็นป่าที่มีพื้นที่มากที่สุดในจังหวัด พบได้ตั้งแต่พื้นที่เนินเขาจนถึงที่ราบ เกิดได้บนดินที่แห้งมาก อาจเป็นดินปนกรวดน้ำพาหรือกรวดลูกรัง ดินปนหิน ดินทราย มีอาหารพืชน้อย

ลักษณะของป่าเป็นป่าโปร่ง ต้นไม้ผลัดใบในฤดูแล้ง ไม้ส่วนใหญ่มีความสูงอยู่ในช่วง 10 – 20 เมตร พื้นดินมักปกคลุมด้วยพวงกดกล้าไม้ หญ้าคาและหญ้าอื่น ๆ พวงกดที่มีหนามจะพบกระจายอยู่เป็นแห่ง ๆ พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ไม้เต็ง รัง พลอง เหียง มะค่าแต้ รกฟ้า เป็นต้น เป็นป่าที่พบได้ในทุกอำเภอ แต่ส่วนมากอยู่ในเขตอำเภอครบุรี เลิงสาง สีคิ้ว สูงเนิน ปักธงชัย วังน้ำเขียว ด่านขุนทด สำนักตะคร้อ โชคชัย หนองบุญนาก และจักราช

3.2 ปาเบญจพรรณ เป็นป่าโปร่ง ประกอบด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่และขนาดกลางหลายชนิด บางแห่งมีไม้ไผ่ชนิดต่าง ๆ ขึ้นอยู่กระจัดกระจายทั่วไป ในฤดูแล้งพันธุ์ไม้ส่วนใหญ่จะผลัดใบและมักเกิดไฟไหม้ป่าแทบทุกปี ปาประเภทนี้จะพบอยู่ตามริมขอบของป่าดิบแล้งและลักษณะของป่าเบญจพรรณจะค่อย ๆ กลืนไปสู่ป่าเต็งรัง ดินในป่าประเภทนี้มักเป็นดินร่วนปนทราย พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ ประดู่ แดง มะค่าโมง ตะแบก เสลา อ้อยช้าง ยมหอม มะเกลือ เกิดด่างและเกิดแดง นอกจากนี้ยังมีไม้ไผ่หลายชนิดขึ้นปะปนอยู่ด้วย ปาประเภทนี้มีเหลืออยู่น้อยมาก ในจังหวัดเนื่องจากมีการตัดไม้ใหญ่ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งที่มีค่าทางเศรษฐกิจ หรือนำไปใช้สร้างบ้าน เป็นป่าที่พบในเขตอำเภอครบุรี เลิงสาง วังน้ำเขียว ปักธงชัย สูงเนิน และสีคิ้ว โดยจะพบบริเวณเชิงเขา หรือบริเวณที่ติดต่อกับป่าดิบแล้ง

3.3 ปาดิบแล้ง จะมีความชุ่มชื้นน้อยกว่าป่าดิบชื้น ปามีลักษณะโปร่งแสงกว่า และมีไม้ส่วนน้อยบางส่วนผลัดใบ จึงเรียกว่าปาดิบแล้ง ปาประเภทนี้อยู่กึ่งกลางระหว่างป่าดิบชื้นกับป่าเบญจพรรณ พบได้ตามบริเวณที่ถูกแทนที่ด้วยป่าเบญจพรรณ ตามบริเวณภูเขาจนถึงที่ราบ พันธุ์ไม้สำคัญในป่าประเภทนี้ได้แก่ ยาง มะค่าโมง ตะเคียนหิน กระบาก เคี่ยม จำปาป่า ตาเสือ ข่อย มะหาด มะม่วงป่า มะยมป่า ตีนนก มะเกลือ ไทร หว้า ตะเคียน มะกอก จั้ว แด้ว กระเบา หวาย ไม้ไผ่ เถาวัลย์ต่าง ๆ รวมทั้งไม้ที่มีพิษ เช่น ตำแย รัก เป็นต้น

ในจังหวัดนครราชสีมาพบปาดิบแล้งในเขตอำเภอปากช่อง สีคิ้ว สูงเนิน วังน้ำเขียว ปักธงชัย ครบุรี และเลิงสาง ปัจจุบันป่าประเภทนี้ถูกบุทำลายไปมาก เพราะมีไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจอยู่หลายชนิด

3.4 ปาดงดิบชื้น เป็นปาดงดิบประเภทหนึ่ง มีลักษณะและพันธุ์ไม้เหมือนกับที่พบในป่าดิบแล้ง แต่จะมีไม้ขึ้นหนาที่มากกว่า เพราะอยู่ในบริเวณที่ชื้นกว่า เป็นป่าไม้ไม่ผลัดใบ พบ

ในเขตหุบเขา และภูเขาของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ และอุทยานแห่งชาติทับลาน ในเขตอำเภอปากช่อง ปักธงชัย วังน้ำเขียว ครบุรี และเสิงสาง

3.5 ป่าหญ้า พื้นที่ป่าประเภทนี้เคยเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์แต่ถูกมนุษย์รบกวนโดยการแผ้วถางทำลายไม้ดั้งเดิมเกือบหมดสิ้น พื้นดินจึงขาดความอุดมสมบูรณ์และถูกทอดทิ้งหญ้าต่าง ๆ จึงขึ้นมาทดแทน พอถึงหน้าแล้งก็เกิดไฟไหม้ทำให้ต้นไม้บริเวณใกล้เคียงล้มตาย พื้นที่ป่าจึงขยายมากขึ้นเรื่อย ๆ พืชที่พบมากที่สุดในพื้นที่ป่า ได้แก่ หญ้าคา หญ้าขนตาช้าง หญ้าเพ็ก และหญ้าปุ่มแบ่ง และต้นไม้ทนไฟได้หรือไม้หนามขึ้นอยู่ห่าง ๆ เช่น ต้นตับเต่า รกฟ้า ตานเหลืองตัว และแต้ว เป็นต้น ป่าประเภทนี้พบกระจายกระจายทั่วไปทั้งจังหวัด

3.6 ป่าปลูกหรือสวนป่า เป็นป่าที่ทางราชการหรือเอกชนปลูกขึ้นในพื้นที่ป่าไม้เสื่อมโทรม หรือพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารที่ถูกบุกรุก โดยมิวัตถุประสงค์ทั้งเพื่อเป็นป่าอนุรักษ์และเป็นป่าเศรษฐกิจ พันธุ์ไม้ที่ปลูก เช่น ไม้สัก กระถินยักษ์ ยูคาลิปตัส สะเดา เป็นต้น พบทั่วไปในเขตป่าสงวนแห่งชาติของจังหวัด

การใช้ที่ดินและโรงงานอุตสาหกรรมเกษตร

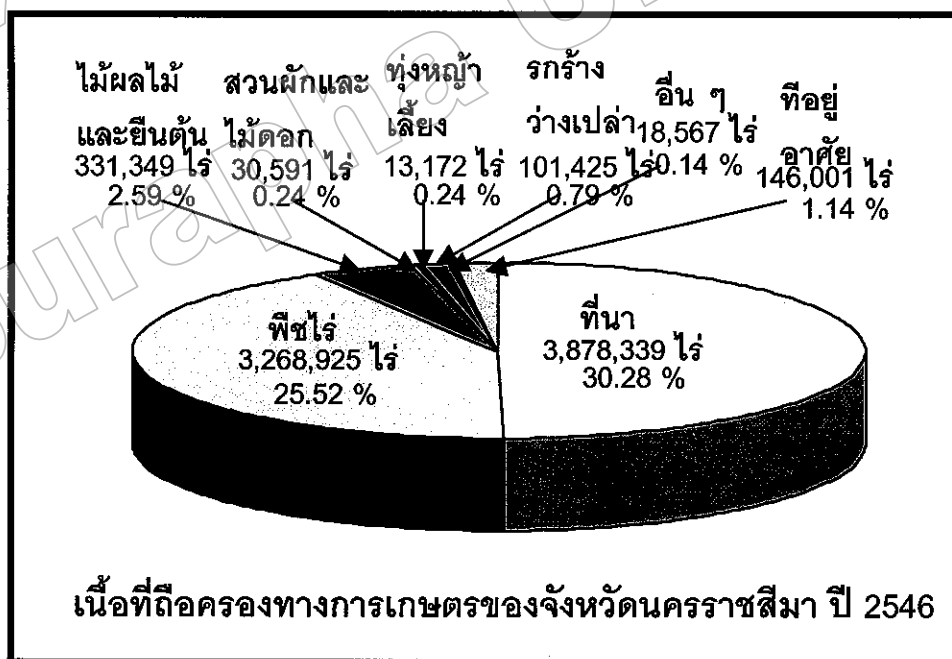
เนื่องจากจังหวัดนครราชสีมา มีทรัพยากรที่เอื้อต่อการผลิตทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรมและการบริการ มีการขยายตัวของแรงงานด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยส่วนมาเป็นหมวดการเกษตรและผลผลิตของการเกษตร ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับประชากรในท้องถิ่นที่มีอาชีพและรายได้หลักจากการเกษตร ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับประชากรในท้องถิ่นที่มีอาชีพและรายได้หลักจากการเกษตร รองลงมาคือ เศรษฐกิจอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดและของภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นอย่างมาก

การใช้ที่ดินของจังหวัดนครราชสีมา ปี 2546 มีเนื้อที่ทั้งหมด 12,808,728 ไร่ จำแนกเป็นเนื้อที่ป่าไม้ 1,380,472 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 10.78 เนื้อที่ถือครองทางการเกษตร 7,805,631 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 60.49 และเนื้อที่ไม่ได้จำแนก 3,622,625 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 28.28 สำหรับเนื้อที่ถือครองทางการเกษตรปี 2546 คิดเป็นเนื้อที่ 7,805,631 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 60.49 ของพื้นที่ทั้งหมด ประกอบด้วยที่อยู่อาศัย 146,001 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 1.14 ที่นา 3,878,339 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 30.28 ที่ไร่ 3,268,926 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 25.52 ที่ไม้ผลไม่ยืนต้น 331,349 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 2.59 ที่สวนผักและไม้ดอก 30,591 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 0.24 พืชหญ้าเลี้ยง

สัตว์ 30,433 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 0.10 ที่รกร้างว่างเปล่า 101,425 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 0.79 และที่อื่น ๆ 18,567 ไร่ หรือเท่ากับร้อยละ 0.14 ภาพที่ 2-3, 2-4 และ 2-5

ภาพที่ 2-3 การใช้ที่ดินของจังหวัดนครราชสีมา ปี 2546

ภาพที่ 2-4 เนื้อที่ถือครองการเกษตรของจังหวัดนครราชสีมา ปี 2546

เศรษฐกิจอุตสาหกรรม ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรม โรงสีข้าว 52 โรง โรงงาน เมล็ดพันธุ์พืช 2 โรง โรงงานทำแป้งข้าวเจ้า ข้าวโพด และขนมจีน 9 โรง โรงงานทำเส้นก๋วยเตี๋ยว 6 โรง โรงงานน้ำตาลทรายขาว 3 โรง โรงงานมันเส้น 258 โรง โรงงานมันอัดเม็ด 21 โรง โรงงานแป้ง มันสำปะหลัง 15 โรง โรงงานอัดปอและทอกระสอบปอ 4 โรง โรงกะเทาะเปลือกถั่ว 16 โรง โรงงาน ผักผลไม้ดอง 2 โรง โรงฆ่าสัตว์ 7 โรง โรงงานผสมอาหารสัตว์ 13 โรง โรงงานกุนเชียง หมูหยอง ลูกชิ้น หมูยอ 27 โรง โรงงานผลิตภัณฑ์นม 8 โรง โรงงานอัดนุ่น ปั่นนุ่น 3 โรง รวมทั้งหมด 498 โรง

ลักษณะทางสังคมและประชากร

ลักษณะทางสังคม จังหวัดนครราชสีมาที่มีพื้นที่กว้างขวางและมีลักษณะภูมิประเทศ หลากหลาย ประกอบกับการอพยพของราษฎรจากจังหวัดอื่น ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมากจึงทำให้ประชาชนมีภาษาและขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน โดยจะจำแนกได้ 3 กลุ่ม ใหญ่ๆ คือ 1) กลุ่มสังคมเก่า หรือกลุ่มไทยโคราช กลุ่มนี้ใช้ภาษาโคราชและจะมีเป็นจำนวนมาก ที่สุด 2) กลุ่มสังคมใหม่ ภาษาที่ใช้ของกลุ่มนี้เป็นภาษาท้องถิ่นที่อพยพเข้ามา มีการยอมรับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาผสมผสานกับความเป็นอยู่ของตนได้เร็ว และ 3) กลุ่มสังคมไทย อีสาน มีลักษณะไทยกึ่งลาว ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นภาษาลาว จากลักษณะกลุ่มสังคมดังกล่าว จังหวัดนครราชสีมาจึงได้จัดระบบทางสังคมด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกลุ่มสังคมและจำนวน ประชากร ดังนี้

การศึกษาของจังหวัดนครราชสีมา ในปี 2540 จังหวัดนครราชสีมา มีสถานศึกษาสังกัด รวม 1,582 แห่ง มีนักเรียน/นักศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 502,440 คน มีครู/อาจารย์ รวมทั้งสิ้น 24,418 คน คิดเป็นอัตราส่วน ครูต่อนักเรียนในภาพรวมของจังหวัด เท่ากับ 1 ต่อ 21 คน และการศึกษา ของจังหวัดจะมีการขยายตัวโดยตลอด มีสถาบันการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการทุกสังกัดกรม เกือบครบถ้วนและมีสถาบันราชภัฏ และมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน

โครงสร้างของประชากรจังหวัด นครราชสีมา มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,510,839 คน เป็นชาย 1,255,583 คน เป็นหญิง 1,255,756 คน ความหนาแน่นของจำนวนประชากร 1: 1,000 คน พบว่าอำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคืออำเภอเมือง 239,032 คน อำเภอพิมาย 129,227 คน และอำเภอปากช่อง 128,752 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างของ ประชากรจะสัมพันธ์กับการจ้างงานในจังหวัด โดยจะมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตรที่ อาศัยแรงงานจำนวนมากในการผลิตเข้าไปตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีจำนวนประชากร อยู่มาก เช่น อำเภอ

พืชมามีโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาล อำเภอปากช่องมีโรงงานอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ โรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นม เป็นต้น

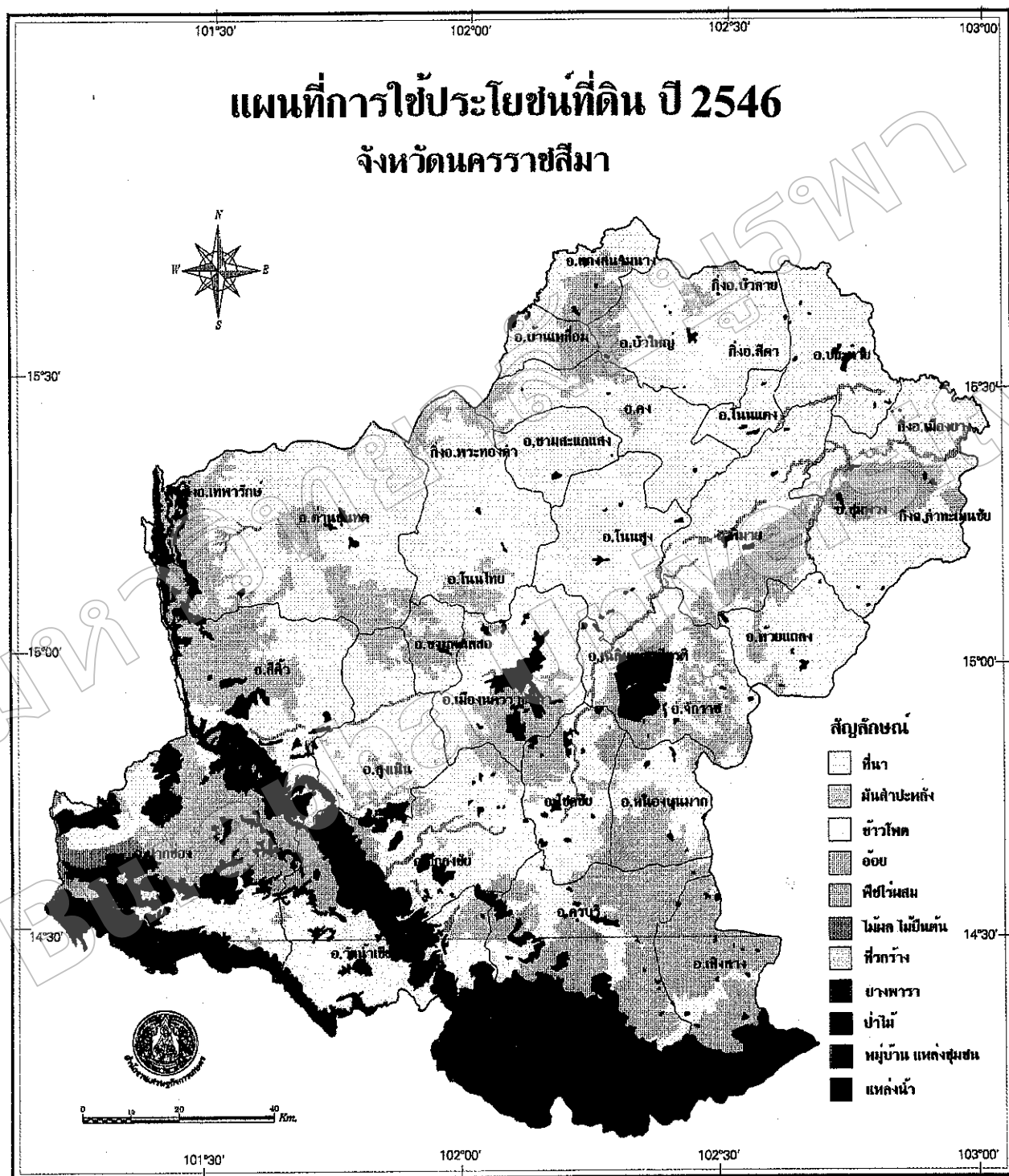
การคมนาคมขนส่ง

การคมนาคมขนส่งในจังหวัดนครราชสีมาที่มีความสะดวกสบายทั้งทางรถยนต์ รถไฟและทางอากาศ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางการคมนาคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเป็นจังหวัดที่เป็นประตูสู่ภาคอีสานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เส้นทางคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ เมื่อเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปตามทางหลวงหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) แยกเข้าทางหลวงหมายเลข 9 ที่จังหวัดสระบุรี ตรงไปจนถึงจังหวัดนครราชสีมา ระยะทางประมาณ 255 กิโลเมตร หรือจะใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 304 จากกรุงเทพฯ ผ่านมีนบุรี ฉะเชิงเทรา อำเภอพนมสารคาม อำเภอบินทร์บุรี อำเภอปทุมธานี และเข้าสู่ตัวเมืองจังหวัดนครราชสีมาเป็นระยะทางประมาณ 273 กิโลเมตร

ในส่วนของเส้นทางคมนาคมภายในตัวจังหวัดนครราชสีมาค่อนข้างสะดวก ถนนที่เป็นเส้นทางสายหลักของจังหวัดคือ ถนนมิตรภาพที่เริ่มจากจังหวัดสระบุรี ผ่านจังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และหนองคาย นอกจากนั้นจังหวัดนครราชสีมายังมีทางหลวงแผ่นดินสายรองหรือถนนที่แยกจากตัวจังหวัดไปยังอำเภอและทางหลวงจังหวัด แยกจากอำเภอหลักไปยังอำเภออื่น ๆ ซึ่งรวม 17 สายด้วยกัน ในปัจจุบันจังหวัดนครราชสีมามีเส้นทางหลักเชื่อมระหว่างอำเภอและจังหวัดทั้งที่เป็นถนนลาดยาง คอนกรีต ที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมทางหลวงรวมระยะทางทั้งสิ้น 1,332,584 กิโลเมตร (แขวงทางหลวงนครราชสีมา, 2540)

เส้นทางคมนาคมขนส่งทางรถไฟ มีขบวนรถด่วนและรถเร็วกรุงเทพฯ – อุดรธานี และกรุงเทพฯ – หนองคาย ออกจากสถานีรถไฟกรุงเทพฯ (หัวลำโพง) ทุกวัน ในเขตจังหวัดนครราชสีมา มีสถานีรถไฟรวม 38 สถานีและ 2 ชุมทาง รวมเป็น 40 สถานี สถานีหลักในการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าคือสถานีนครราชสีมา สถานีชุมทางถนนจิระ และสถานีชุมทางบัวใหญ่ จะเห็นว่าทั้ง 3 สถานีหลักเป็นหัวใจของการขนส่งผู้โดยสารและสินค้าทางรถไฟจากจังหวัดนครราชสีมาสู่จังหวัดอื่น ๆ นอกจากสินค้าที่ส่งออกจากจังหวัดแล้ว ทั้ง 3 สถานียังเป็นหลักในการขนส่งสินค้ากว่า 170,000 ตัน จากจังหวัดต่าง ๆ มายังจังหวัดนครราชสีมาด้วย

ภาพที่ 2-5 แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน ปี 2546 ของจังหวัดนครราชสีมา (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2546)